

Előfizetési ár:

Vidéken: Helyt:
Évnyegyedre 2 f. 50 kr. Évnyegyedre 2 f. 24 kr.
Félévre . . . 5 f. 40 kr. Félévre . . . 4 f. 48 kr.
Eladás egyes számonként nines.

HETILAP.

Az iparvilág, tudomány, művészet és szépirodalom köréből.

Hirdetések és magánviták:

Hirdetések és magánviták: melyhez minden izbeni
tájk négy hasábos gar-beiktatásnál még 10 pkr.
mond sora 3 p. kr., a bélyegdíj számítandó.

E lap szellemi és anyagi ügyeit illető minden levél
a SZERKESZTŐSÉG-hez czinzendő.

Bérmertelen leveleket csupán rendes levelezőinktől
fogadunk el.
Kéziratokat nem küldünk vissza.

Megjelen e lap jelen ivnyi alakjában minden szerdán
és szombaton dőben.

Tartalom:

Iparunk és kereskedelmünk XII. *Kövári L.* — Ki-
vonat a kolozsv. keresk. és iparkamara f. hó 24-én
tartott közgyűlése jegyzőkönyvéből. — Türk porosz
tanácsos hatása Poroszián selyemtermelésére. *Köv-
vári J.* — Aragó fiatal kora. — A szüret a Szilágy-
ban. — O. q. — Hírfüzér. — Színházi jelentés. — Hir-
detések.

Iparunk és kereskedelmünk. *)

XII.

A közlekedés könnyűségétől függ a ke-
reskedelem sebessége, pontossága, állandósága.
A jó utak a kereskedelem szárnyai. Ezek nél-
kül kereskedelemre gondolni sem lehet.

Erdély e században sok és jó rakott úta-
kat állította elő magának; a belforgalom me-
lehetősen el van látva. Igen, de belforgalom
egy országot sem gazdagított meg; az status
gazdasági szempontból annyi mint egy zse-
bünköl a másikba rakosgatni: a külföldre kell
emelnünk szemünket, onnan kell frís pénzt
szívárogtatni a hazába, ez egyetlen reményünk.

Most pedig a külfölddel a concurrentiát
már csak a vaspálya vagy hajózás által áll-
hatni ki. A vaspályák tönkre teszik a mar-
hákkal szállítókat; s a gőzhajózás olcsósága
minden tengelyeni szállítást háttérbe nyom.

Már pedig az első szükségletű cikkeknek
nem annyiban az ár, mint a szállítás felgá-
sa teszi azt, hogy gabonánk, borunk, gyap-
junk sat. a külföld piacán a versenyt ki
nem állja.

Vaspálya tehát vagy gőzhajózás.

A gőzhajózás a világ legolcsóbb közle-
kedési eszköze; reméljük, gőzhajó lesz Erdély
Noe-galambja, mely annyi nyomorözön után
a jobblét reménye olajját meghozza Erdélynek.

E kor, mely úgy megtanult lemondani,
oly könnyen tud csüggedni, s oly nehezen
képes remélni: meglehet ábrándnak veszi a
gondolatot, s alig várhatni, hogy társulat se-
gítsen ez ügyen; vagyis e téren most csak a
kormány hozhat örömet e hazának.

Pedig Erdély bir hajózható folyóval, s
tán folyókat is mondhatnánk. A Maros, Olt és
Szamos, e hazának e három kifolyó csatorná-
ja nem csak mindenik gyaníthatólag megbírja
a hajót, de hogy valósággal járt is rajtok ha-
jó, az köztudomás.

Folyóink legigénytelenebbike a Szmos-
nak szinte meg van e részben történeti multja.
A nemzeti fejedelmek s jelesen a Báthoriak
alatt a sós hajók szeltem járdalák. Sőt köze-
lebb 1774-ben e folyó hajózhatóvá tételére
katonai erő küldetett ki: elhanyagáltak a mal-
mok gátjait, s annyira vitték a Szamost, hogy
azon esztendőben 400.000 mázsa sőt szállít-
ottak rajta; *) később II József alatt 1780
—86-ban tulajjal folytaták a sószállítást: elég
hogy mind a két kísérlet teljesen sikerült.

E sikerülhetett is, mert az egyesült Szam-
mos 50 — 60 öl széles s 3 — 12 láb mélységű. *)
val egyenes összeköttetésben tarthatná Erdélyt:
e volt oly rég óta hazánk reménye.

*) Lásd Hetilap 93 sz.

*) Erdélyi diaet. végz. III 124.

*) L. Ergänzungs-Tabelle zu der Wasserstrassen
Karte v. Siebenb. (I. lapszám nélkül.)

Az Olt, mely Oláhországgal s a Duná-

Hajóközhatósága a kormány régibb s fő-
lebb idézett meréseinel fogva kétségtelen. Szé-
lessége Brassónál 25, Fogarasnál 40, s to-
vább 40 — 50 öl. Mélysége Fogarason feljül
3 — 12, Fogarason alól 4 — 15 láb. Benne a
hazában sehol sem mutatkozik médrében szik-
la, de igen Talpa-Ursulánál, mi el lenne ha-
nyatatandó. *)

Azonban minden szikláság daczára is
látott már Olt hajókat, s e gondolat már a
nemz. fejedelmek korában mint tény mutatko-
zik, különben nem kelt volna felette 1680-
ban a törvényczikk, mely az Oltoni kereske-
dést felszabadítja. *) Volt-e e törvényczikk-
nek nyomosabb következménye, nem látjuk;
de a mint a Dunán Kleeman Miklós, zimonyi
kereskedő 1768-ban, s a Villeshoven-ház
1782-ben a Dunán kereskedői útját szoren-
csével megkísérelte: úgy látszik Erdély is
újra felkarolta az Olt-hajózást, mely a Du-
nára vezetne. Igy látjuk, hogy Purker Ignác,
szebeni nagykereskedő 1784-ben törökös ló-
palkó, hamuzsir stbivel terhelt hajót bocsát rea,
mely Galacznál köt ki. Az 1788 táji török
háboruban új próbát állá az Olt. A kormány
Fogarás vidékén, Ucsán, hajókat faragtata, s
16 hajót bocsáta vizre, mely élelmet szállita
ki a hazából az osztrák sereg számára. Ek-
kor sok tisztításban részesül, s egyszersmind
nyeri azon regényes gyalog ösvényt balpart-
ján, melyet a havasi pászorok nyomai mai
napig fentartanak, s mely a Verestoronynál
utazónak élénken tűnik fel. E szállító hajókat
emberek huzzák üressen vissza, innen ez
ösvény.

E század is megtevé magát. Dellazia a
századi éhség kora táján rajta a Bánságból
gabonát szállított Erdélybe. Áron György, va-
lamivel később 9 öl hosszú s 2 öl széles ha-
jóval indul rea, mely 200 mázsa vasat, kö-
edényt és borvizet emele, és nyolcz óra alatt
Rimnikben volt. Ilyes szerencsés kísérletek
után a társulat gondololja valahára felvirá-
gzott. 1837-ben a százok közt egy olthajó-
zási társulat alakula, mely részvényében nyu-
gott, s mely szabályait azon időben hírlapi-
lag közzé tette volt. Ferdinánd, akkor ural-
kodó fejedelmünk e vállalatot 10,000 pengő
vagy váltó ft. adományozással segítette. Azon-
ban e társulat, mely 12 évre egyesült vala,
soha sem közölt okoknál fogva, majd semmi
tudható eredményhajászat után, magát 1844-
ben felbomlottának nyilvánítá. Pedig nagy lett
volna a nyereség, mert azon mázsákat, me-
lyeket most Szebenből Bukarestbe 8 pftért
szállítanak, csekélységért szállithatta volna

Igy állunk a Szamos és Olttal: fordul-
junk a szerencsésebb Maros felé.

Kövári L.

Kivonat

a kolozsv. keresk. és iparkamara f.
hó 24-kén tartott közgyűlése
jegyzőkönyvéből.

A m. keresk. ministeriumtól s helytar-
tóságtól azon tudósítás érkezvén, hogy a vá-
lasztások a jövő évre meg nem történhetnek
midaddig, míg a kamara kerülete az új poli-
kai felosztás szerint meghatározva s a válasz-

*) Erdélyi statisztikája I. 261.

tó törvény újból megállapítva nem lesz, ez
okból a kamarai tagok még egy ideig hatás-
körükben maradnak, — az elnökség jelenté
a gyűlésnek, hogy e tudósítás következtében
a kamarai tagok közül azokat jónak látta fel-
szólítani, a kik huzamos idő óta nem vevé-
nek részt a gyűlésekben, hogy ha netalán kö-
rülményeik e kötelességük teljesítésében to-
vább is gátolnák, adják be lemondásukat, hogy
a törvények értelmében be lehessen hívni az
utolsó választáskor utánuk leg több szavazatot
nyerteket. Ez intézkedést pedig annyival szük-
ségesebbnek hiszi az elnökség, minthogy a
távol lakás miatt a gyűlésekbeni részvételben
akadályozott négy vidéki tagon kívül több
helybeli tag is jelenleg vagy távollét, vagy
más körülmények miatt e gyűlésekben részt
nem vehetvén, a gyűléseket nena a megjelent
tagok kevés száma miatt megtartani nem le-
het. Gondoskodni kell tehát a kamara ujja a-
lakításáról addig is, a míg az új választások
megtörténnének. — Az elnökség ez intézkedésé
s indítványa teljes viszhangra talált a gyű-
lésnél s keresztülvittele meg lön határozva.

Az eltörölt udvari ügynökség helyébe
állítandó magán ügynökségek tárgyában tett
kérdésre a kamara oda szavazott, hogy a ma-
gán ügynökségek felállítását mindenestore szük-
ségesse teszi azon körülmény, a melynél fog-
va törvényesen kimondott joga van minden-
kinek magát ügynökök által képviselteni a
hatóságok előtt. Határozatok ugyan még nem
léteznek ez ügyben a kamara kerületében, de
a kamara ohajtáná, hogy az ügynökség el-
nyerhetése engedélyhez legyen kötve, a mire
következő kellékek jogosíthatassák az elnyerni
szándékozót: állampolgárság, a polgári jogok
teljes élvezete, feddhetlen erkölcsiség, s a
fennálló törvények teljes ismerete. Biztosíték
letétele ne legyen szükséges, de az illető bir-
jon mégis annyi vagyonnal, a mely irányban
bizalmat ébresztessen. Hatáskörüket termé-
szetesen csak azon határokirok lehet kiterjesz-
teni, a melyeken túl más meghatározott fogl-
alkozásoké, mint pl. ügyvédoké, jegyzőké
kezdődik. Tözszeimóket s aláírásukat az il-
lető törvényszéknél bejegyeztetvén, ez által
be lenne vágva az utja a züg-ügynökök ke-
letkezésének, miután csak a bejegyzett ügy-
nökök tehotnék nyilvánosan ajánlkozásait, s
a törvényszék kellő felvigyázatot gyakorolna.

Titkár továbbá jelentést tön a párisi tár-
lat ügyében alakított bizottmány működéséről.
Eddig 6 bejelentés történt. Balog Pálné assz-
szony selymet, Rajka Péter ur azon tűz-szi-
lárd földnemből ígért küldeni, a mely Pappfal-
va körül nagy mennyiségben jön elő s ol-
vasztó kemenczékhez igen alkalmas. Wagner
Frigyes ur a torozckói vastermelést fogja fel-
mutatni, Keményffy József ur m. ludasi búzát,
a zombori közbányász-társulat köszonet s
Woschitz Eleonora asszony szeszeket s liqueu-
röket jelentett be. Ezen kívül az e tárgyban
megtalált gazd. egylet biztosítását bírja a bi-
zottmány, hogy a f. hóban megnyilándó ter-
ménytárlatból a legkiválóbb borokat s más
alkalmas terményeket a kamara rendelkezése
alá fogja adni a párisi tárlatra küldés végett.
Az ásványok több nemeire nézt a bizottmány
addig nem intézkedhetik, a míg a helyb. cs.
kir. bányáigazgatóságtól választ nem nyer a-

zon kérdésére: minő czikkeket fog küldeni maga a m. kormány az állami bányákból, minthogy, a kamara tudomása szerint, erről rendelkezés történt. A bejött szó- és írásbeli bejelentésekből annyi tisztában áll a bizottmány előtt, hogy a kamara kerülete nyers és ásványczikkekre nézt méltóan lesz képviselve, a kézműipar, fájdalom, épen azon homályos háttérben fog maradni, a melyben valóban áll.

A központi bizottmány legújabb tudósítása szerint a juhgyapju küldésére nézt azon kedvezmény történt, hogy e czikk beküldési határideje jövő év april 10-keig lön meghosszabbítva, azon föllet mellett, hogy ekkor a küldeményt közvetlen a bécsi keresk. és iparkamarához kell beküldeni. A fiók bizottmány igyekezni fog e kedvezményt felhasználni, hogy az e tekintetben történt mulasztáson segíthessen, noha kevés reménye van az eredményhez, mert több felőli tudakozódásai szerint az idei gyapju termelés már mind el van adva s elküldve, s a határidő előtt új nyírás nem történhetik.

A helybeli cs. kir. pénzügyigazgatóság kérdést lön a kamarához a kamara kerületében létező csontörölő malmok száma fölől s véleményét kért egy kamara azon indítványára, hogy a csontliszt kiviteli vámát vagy egészen el kellene törölni, vagy legalább felére leszállítani, míg a csont kiviteli váma megtartandó volna. A tett kérdésre válaszul adá a kamara, hogy az említett malmokból e kerületben egy sem létezik ugyan, s a csontliszt gazdasági használata még eddig annyira szokatlan, hogy alkalmasint sok idő telik el, míg ilyenmő malmok felállítására szükségessé leend, azonban a történet indítványt pártolja, mert általa a csontliszt használatát idővel sokkal könnyebbé véli tehetni.

A m. keresk. ministerium statisztikai osztálya felszólítá a kamarát személyzete névjegyzéke beküldésére azon kézi könyv számára, a mely m. kereskedelmi ministeriumtól kiadva ily czim alatt jelenik meg: „Handbuch des k. k. Ministeriums für Handel, Gewerbe und öffentlichen Bauten und seiner Verwaltungen Organe.“ Egyszersmind felhívta a kamarát aláírók gyűjtésére. — A szükséges adatok mellett, a kamara megkezdi az aláírást, s oda fog működni, hogy azt lehető sokan kövessék.

A helybeli cs. kir. bányagazgatóság felhívta a kamarát adatok szolgáltatására a Thorda és M. Újvár közti áruforgalomról, minthogy a m. kormány a Maros és Aranyos folyókat szabályoztatni ohajtandó, s e szándékra nézt is ismerni akarja a kamara nézeteit. A szükséges adatok egybegyűjtése s alapos véleményadás egy külön bizottmánynak lön kötelességévé téve, a mely nyujtsa be munkálatát a a legközelebbi gyűlésre.

A gyűlés a megvizsgált pénz-alapok közül Zakariás Ferencz, tordai kereskedőt kielégítőnek, B. és társáét N. Enyedről el nem fogadhatónak találta.

Végül meg lön határozva a mult és jelen évről még föl nem szedett kamarai költségvetés kiróvásáról készült munkálatok mielőbbi fölterjesztése, miután a felállított hat osztályt 2, 6, 14, 24, 38 és 54 kban a gyűlés olyanak ismeré el, a mely az adózókat a lehetőleg legkevésbbé fogja terhelni s leginkább megközelíti a méltányos arányt.

Türk por. tanácsos hatása Poroszország selyemtermelésére.

(Vége.)

1827-ben nehéz betegség ütven meg, orvosom fürdő helyett, kéjutazást rendelt. Használtni fogom az alkalmat, gondolám, s útat Milanó felé tereltem.

Elutazásom előtt kevéssel meglátogatván Ramp ur, miután közöltem tervemet, ajánlott a hozzá barátságos Mylius házhoz Milanóban.

Vége Mylius urhoz értem Milanóban, a ki igen tiszteletre méltó ember.

Miután utazásom sajátági czélját megértette, így szólott nekem. Az ő filandájában a matóllálásnak már vége van ugyan; de ő kedvemért gubókat vásárland, a gépet megindíttatja, fonónóket rendel meg, s oda fiával fog kísértetni, a ki maga a matóllálásban új módszert talált fel, mit alkalmazniok épen sikerült is.

Más nap fia elvitt, mindent megmutogatott és magyarázott.

Itt egy vizkerék 120 matóllát hozott mozgásba, 120 nőszemély működött mellettek, míg más 60 csak a selyemszálók végeit kereste seprücskével. A fonónók szabadon ültek a kemenczétől, melyben a víz főtt, magok csak is 32 grad. (Reamur) vízben dolgoztak; s mihelyt lábaikat a lábitórol elvették, a matólla megállt. Tehát itten szerencsésen föllelém, a mit kerestem, s el valék határozva azt nálunk is meghonosítani.

Azonban a selyemtenyészést némi jelenlőségben megkezdeni, egy nagyocská gépet felállítani, a végre szükséges eperfa ültetvényel birni, térre volt szükségem és kellő épületekre, ha csak lehető, víznek közelében.

Az akkori belügyministerium magas kegyelele következtében a Myliusnál látott gép, berlini gépész Queva ur által megkésztetett számomra; pénzsegély is utalványoztatott, hogy egy Bozzi nevű fiatal embert, kit Mylius ajánlott volt, s ki nála felügyelő volt, s néhány avatott nőszemélyt Milanóból ide hozassunk, kik az intézetet utnak indítsák és vezessék munkásságát.

Ugyanazon évben epermagokat veteltem. epergyepüket ültettem a a Paviából Moretti urtól ajánlott s nevérol ismeretes fejérepfa elfajzásából 100 darab magas facsometét rendeltem meg, később Lyon s Montpellierből is hozattam a legjelesebb fajukból.

Igy tehát minden a selyemtenyészésre szükséges kellékek itt voltak egy helyen egyesítve. A szükséges leveleket a még a nagy Fridrik kori ültetvény szolgáltatta Sanssouci megett, melyek most már kinőttek valának, s a kormánytól eszközöltem ki.

E közben az is fölmerült kérdésben: ha az eperfa rozsból minőségű földben tenyészíthető-e sikerrel? Vettem 100 hold erdőpusztaságot, homoktalajjal, nagyszerű eperfaültetvényt tettem beléje, s jól tenyésztek.

Kilencz éve már mióta mindezeket szakadatlan művelem.

Minél többet foglalkozom azonban ez iparral, annál fontosabbá emelkedik előttem az, s már többé nem csak a porosz falusi mesterek, hanem egész Porosz- sőt a többi német honok összes emelkedése, jólléte lévén szemem előtt, mint a mi által szegény családok nagy száma lehet és lelend foglalkozást és kenyeret — oly keresetágnban, melyet a gyárak soha le nem szoritandának a gyakorlat teréről.

De nem csak csekély magannak látszik az ügy fontosnak — a porosz állam karai szinte így vévén fel a dolgot, rendelkezének, hogy a neuzellei iskolamesterképező intézetben eperfaültetvényekről intézkedjek, s utalványt kaptam költségről, minél fogva selyemtojások egy nemét, mi fénylő fejtű selymet ereszt, rendeljek meg, s terjesztés szét a közönség között, (mi kívánt eredményül ezt is történt).

Továbbá államköltségen több tartományból emberek küldetének hozám, a selyemtenyészés és matóllálásban tanítást veendő. Így a selyemtenyészést virágzásnak indult, inkább mint valaha.

De a szomszéd német államok sem maradtak hátra. Majt minden német álladalom eperfákat tenyészett. Sok fölül küldetének emberek, hogy a selyemtenyészést és matóllálást megtanulják. Epermagvak és tojásokat kelle küldenem mindenfelé, néhány helyre még a Mylius-féle matóllából néhány példányt.

Ezeket írta Türk, a porosz tanácsos, ki mint előadásából is látszik, nem ábránd em-

berc. Igen ohajtandó lenne, hogy példája nálunk is utánzásra találjon, hogy ez által is a köz és család jóllét ujabborrásakat nyitna magának — kortársianek ez ügyre figyelemmel kezdjenek lenni: ha látjuk szükségét, azonnal tovább lépünk, s az egyletek jótékony hatását apróra és körülményesen közlendjük. Addig kérjük olvasóinkat vegyék lelkökre az ügy szentségét, meg azt, hogy nem csak mi vagyunk, kikért élünk, kiken segíteni, kiknek bár mi kis jövedelmet teremteni, apai, családi, honfui, emberbaráti kötelességünk.

Kovári Józsa.

Aragó fiatal kora.

(Vége.)

A nagy amphitheatrumban azt leheto tapasztalni, hogy a tanulókat azon komoly egyetértés, mely ily alkalommal megkivántatik, nem egyesíté. Némelyek mikor neveiket hallák, e helyett: „esküszöm!“ azt felelték: „itt vagyok!“ E jelenet egyformaságát a convent egyik tagjának Brissotnak fia, stenlori hangon így szakasztá felbe: „nem, a császár iránt engedelmességet nem esküszöm!“ Lacuie elsrárgulva s felboszonkódva parancsolá a hátamegett fegyverben álló tanulóknak, hogy az elenszegülőt vigyék fogságba. A csapat, melynek elején valék, nem engedelmeskedett, s Brissot hideg nyugalommal mondá a tábornoknak: „Mondja meg, hova menjek, s ne kényyszerítse a tanuló ifjuságot maga megbecszelelítésére, hogy kezét oly bajtársára vesse, ki ellen nem szegül!“ Következendő nap Brissot a convent tagjai közül kitoröltetett.

A poissoni observatorium titoknokságával Aragót ez időben kinalták meg; Aragó e helyett, egy idei ingadozás után, mivel legnagyobb kedve a tüzérséghez volt, azon feltételt fogadá el, hogy mikor neki tetszeni fog a tüzérséghez mehessen. Nevét tehát a politechnikai tanulóknévjegyzékén meghagyák. Nehány hónap mulva a fennemlített Brissot az observatoriumba Aragóhoz ment, s őt következő szavaival nagyon megzavará: „Önt régóta nem láttam, mert az intézetből kiléptem óta magam pisztalylövésbe gyakorlám. Ritka ügyességet szerzék magamnak benne, mit arra fordítok, hogy Franciaországot a zsaruktól, ki azt minden szabadságától megfosztá, megszabadítsam. Mindent elintéztem, a caroussel-piaczon, közel ahoz, hol Napoleon szemlére szokott menni, egy szobát bérlettem ki. Annak ablakából fogom golyóm fején átrepíteni.“ Gondolhatni, hogy Aragóban e bizalmas közlés minő érzést ébreszt. Megkísérté s nagy fáradságba kerülte Brissotot szándékáról levernini, s arra birni, hogy vállalatát kis időre halaszssa el. Azután a Brissot annyjóhoz ment, ki a forradalom alatt igen sokat szenvedett, s kéré, segítsen neki fiát véres szándékáról lebeszélni. Az anya azt felelé: „Ha fiam az által hona iránti kötelességét véli teljesíteni, sem szándékom sem akaratom tervén változtatni. Aragónnak tehát más módot kelle megkísérteni. Brissot különösen kedvelé regényeket s verseket írkalgatni, Aragó használá e körülményt, s őt minden szombatban, főként mikor szemle tartatott, a mezőre kivitte, hogy multhéti dolgozatait olvassa fel. Első kísétálaskor Brissot lövészi ügyességét megmutatá, min Aragó nem igen örvendett, tartváu attól, hogy ha Brissót feltételt végrehajtandja, őt is compromittálná. Aragónak végre sikerült Brissotot, az iró hirnév kecsgetésével, főként szerelmi kalandjának, mit neki Brissót bizalommal fölfedezett, szerencsés kimeneto reményével, arra birni, hogy a tengerre keljen s ez által a zavarból kimenekül. Brissót a restauratio után meghalt.

Aragót Biotval 1806-ban a meridionalis felmérésére, mely a Michain halálával félbeszakadt, Spanyolországba küldötték. Aragó vészteljes s kalandoros életpályája itt kezdődik. Cullera mellett a hegység ólein, mik a

Rucan folyó völgyét körítik, mérési állomást akara felállítani. Az egyik szomszéd falusi bíró figyelmébe, hogy ott útonállókat tartózkodnak, ő katonai fedezetet vett maga mellé, s a haramiakkal csatára került a dolog, melyben mindkét részről többen megsebesültek, s egy alguazil elesett. Más nap államására ért, a következő éj viharos volt, az eső zuhogott. Éjfélkor ajtaján kopogtatnak; kérdi „ki az?” s egy harsány szózat azt feleli: „a douanak felügyelője, ki néhány órára szállást kér;” az inas ajtó nyit, egy talpig fegyverbe öltözött szép férfi lép be, a földre lefekszik s elalszik. Más nap reggel Aragón az idegennel az ajtóban beszélget, a cullerai bíró s kis-bíró látja felejek közeledni, mire az idegen nyugtalanokodni kezd, s szeméi villognak, s Aragónhoz így szól: „csak barátságos elfogadtatásomnak köszönheti, hogy karabinommal magamat legnagyobb ellenségemtől meg nem mentem. Eljen ön boldogul, s ezzel mint a zerge szikláról sziklára szökdelve, elült. A bíró benne a haramiak vezérére ismert. Az említett haramia-vezér néhány nap mulva, hasonló viharos időben, ismét a kunyhóba ment s ott aludt. Aragón szolgálja, egy agg vitéz, meg akarja ölni, de Aragón meggátálja. Más nap a következő párbeszéd támadt köztük: „Ön helyzetét — mondá Aragón — tökéletesen ismerem, ön nem doanei-főnök, bizonyos kulfőből tudom, hogy e vidék haramiáinak vezére, mondja meg félhetek embereitől? „Valójában önt meg akartuk fosztani, — felelé a haramia — de azt gondolok, hogy pénzt nem hozta a hegyek közé, hol hasznát nem veheti, tehát hasztalan fáradságunk. Nem vagyunk ugyan oly erősek, mint a spanyol király csapatjai, de azért azoktól még is meglehetősen bátorságban üzheljük foglalkozásainkat; azonban ha a francia császár küldöttjét támadnók meg, ezredeket küldenének ellenünk, s legyőzhetnének. Engedje meg hozzá tennem, hogy halálatosságom önt legbiztosabban védi. „Bizom szavaiban, — mondá Aragón — s ahoz tartom magamat. Mondja meg utazhatok-e éjjel biztosan, mint nappal, a rekkenő hőség miatt igen bajos állomásra állomásra mennem. „Igen, az iránt rendelkeztem. — Aragón néhány nap mulva éjjel a hegyek közt utazott, éjjel tájban néhány lovas veszi körül, s így szólítja meg: „álljon meg uram, rossz idők járnak, s a vagyonosoknak segíteni kell azokon, kik szegények. Adja át kollere kulcsait, s mi a feleslegest belőle kiürítjük. Aragón épen át akará kulcsait adni, midőn eszébe juttat s mondá: „igen de biztosítottam, hogy veszély nélkül utazhatok. „Uram, hogy hívják önt? Aragón Ferencz! — „Menjen isten hírével! — s a lovasok eltűntek.

Aragón Mayorka szigetén volt, mikor Spanyolországban a politikai forradalom a francziák bevonulása következtében legnagyobb pontra hágott. A hír elterjedt, s Aragón a legmagasabb tetőkre mászott, honnan a francia seregnek jelt adhasson, s bevonulásait könnyítse. Azonban Aragónra nézt e hír veszélyessé lön, mikor Berthémie, Napoleonnak egy napos tisztje, Palmába érkezett s a spanyol hajós csapatnak Mahonba azon parancsot vivé, hogy tüstént Toulonba menjen. A város föllázadt, s a tábornok Vives a tiszt életét csak az által mentheté meg, hogy őt a belveri várba zárata. Most a nép a hegyek közé tódult, hogy Aragónt elvigye, ki árulhában nagy bajjal Palmába menekült, s ott ő is magát a várba csukata. Fogsága ideje alatt egyetlen hű barátja s munkatársa Rodrigó, spanyol biztos, a nélkül, hogy maga elolvasta volna, neki hírlapokat küldözgete, s Aragón egyikben egy reggel e cikket olvasá: „Aragón s Berthémie kivégeztetésük leírása. Berthémie e leírás szerint, ellenszegült, a papnak szemé közé, sőt a keresztre is köpött. Aragón ellenben egészen elszánt volt s csendesen engedte magát felakasztatni. A cikket írója azoni szánakozását is nyilvánítá, hogy egy fiatal csillagász a tudományok palástja alatt a francziák-

nak egy barátságos országbai bevonulásait elősegítette. — Aragón félt, hogy e mese könnyen valóvá válhatik, s Rodrigóval titkon elszökési tervet készíte, mit Berthémievel együtt jul. 28-kán 1808-ban végre is hajta. A szökvények némely veszélyek után augst. 3-án Algirba szárazra szálltak. A francia követ őket jól fogadá s útlevéllel ellátva, tovább küldé. Egyike mint magyarországi, schwechati, másika mint leobeni utazó kalmárok, a deynek egy Marseillebe utazó hajójára ültek. Marseillehez közel épen a lyoni öbölben egy spanyol rablójárára bukkantak, mely a dey hajóját azon szín alatt, hogy a francia partok ostromzáróllatását megsértették, martaléjkává tevé; azután Rasásba vitették, hol Aragón s társait a vesztegido kitöltésére egy pusztá szélmalomba zárták.

A dey hajóján gazdag rakmány volt, minél fogva azt a rasasi tanács jó martaléknak tekinté. Aragónt rábeszélétek, hogy vallja magának a hajót, s még a vesztegido kitélése előtt kihallgatásra állíták. A szélmalom és a porond közt két kötelet húztak el, s egy bíró Aragónval szembe jó távol megállá, s a számos jelenlévő népek alkalmá adódék Aragónt kihallgatni, mi a következő: „Ki ön? — „Egy szegény utazó kalmár. — „Hová való? — „Egy országból hol ön soha sem járt. — „Micsoda ország az? — Erre nem bátorokdám mindjárt felelni, mert útlevelünk a bírónál voltak, s nem tudám, schwechati-e vagy leobeni vagyok. Szerencsémre schwechatinak mondam magam, s eltaláltam. — Ön ugy schwechati mint én, — monda a bíró — ön spanyol, még pedig valenczi, a mint szőjejtéséről ismerem. — Ön nem fog cngem azúrt büntetni, hogy a természet nagy nyelvtanulási tehetséggel áldott meg; azon vidékek szőjejtésit, hol üzérkedem igen könnyen megtanulom, tudom például az ivizai szőjejtést is. — „Szaván fogom, itt van egy ivizai katona, beszéljen vele. — „Örömmel, elnékelem neki a kecskedalt is. — E dalnak minden két verse a kecskemekes utánzásával szakaszatlik meg. Most is bámulok merészségemen, melylyel a dalt, mit a sziget minden pásztora tud, énekelni kezdem. A katona könnyes szemekkel nyilvánítá, hogy én ivizai vagyok. Erre mondam a bírónak alitson elő egyet, ki francziául beszél, s ugyanazon eredményt látandja. Egy kívándorított franczia tiszt ajánlközék, s kevés beszélgetés után azt vallá, hogy franczia vagyok. A türelmetlenné lett bíró kiálta, vessünk véget a kísérletnek, minek semmi haszna. Mondja meg ön kicsoda? s elétéről biztosítom, ha igazat szól. — „Örvendenék, ha önnék tetsző feleletet adhatnék; megkísértem, de előre jelentem, nem mondok igazat; a matalrai vendéglős fia vagyok. — „Ismerem a vendéglóst, ön nem az ő fia! — „Igazá van, előre mondtam, hogy feleletem változtatni fogom, míg egy önnék tetszőre találandók; tovább megyek tehát, titiriteró (marionett) vagyok, s Leridában játszottam. A közönség nevetett, s a kihallgatás elvégződék. — „Az ördögbe — monda a bíró, — esküszöm előbb utóbb kitudom kicsoda ön. — Ezzel eltávozott. A foglyokat több meghiusult elszökési kísérlet, s a vesztegido kitöltése után a rasasi vár bástyaboljjaiba, s mikor a védseregnek a francziák ellen azokra szüksége leve, egy templomba, később egy toronyba, végre a palamoi kikötőbe vívék, hol Aragón a Fülöp Lajos anyjával megismerkedék. Itt ismét kihallgaták, miután tüstént szabadon bocsátatott. Aragón még a vesztegido alatt megírta a deynek, hogy hajóját a közjog ellenére letartóztaták, s a Napoleon számára küldött két oroszlan megdöglött. Főként ez utolsó körülmény a deyt felbosszontá, s fenyegetései a hajó s foglyok elbocsátatását eszközlék.

Aragón november 28-án megint Marseille felé vitorlázott, s csak néhány tengeri mértföldre vala már, mikor egy vihar a hajót megragadá, s délfelé afrikai partjaihoz hajta. Bud-sában azt erősiték, hogy a téli hónapokban

vizen Algierba menni nem lehet. Aragón s Berthémie tehát elhatározá e veszélyes utat szárazon tenni meg. Algierba nagy életfenyegető veszélyek közt december 25-kén érkezének meg. Hat hónapi ott mulatás után június 21-kén 1809-ben megint Marseille felé vitorláztak, hová július másodikán érkeztek, és épen a kikötő előtt egy angol fregatt üldözése elől alig tudtak menekülni. Aragón Párisba érvén, vizsgálódásait, miket veszteljes hányodásai közt öltönye alatt rejtegetett, a tudományok akademiájában a mértan-osztály bírja eleibe terjeszté, mely őt néhány nap mulva szeptember 18-kán 1809. élte 23-ik évében. 55 szózatoló közül 47 szózattal tagjává nevezé.

Toll-rajzok.

Szüret a Szilágyban.

Néhány nappal a szüret előtt már kisiet a szőlős-gazda a hegyre, hogy kádatat igazgasson, hordót költessen, s készen várja a szedést. Eljövén a kitzölt nap, még jó reggel künn van az egész család, s a napszámokkal együtt a szedéshez látanak. Jó kedvvel foly a munka, dalolva szedik le a fürtöket s rakják dézsákba. Ha megtelik a dézsa, kiabálják a puttonost. E közben zeng „Vitéz búcsuja. — A dal a népek lelkéből szakad ki, s nem szünik el ajkáról semmikör. A szüret nálunk nemzeti ünnep, vagy legalább a volt a mult időkben. Az ismerősök mind a szőlő-hegyre gyűltek, s mig egy része a szedőkkel mulatott, a másik a hegyi házban borozgatott. Beszéltek a nemzet jövőjéről, beszéltek vígan, jó kedéllyel; sorra járt a pohár, folytak a toasztok. Eljen a házi gazda! Eljen, eljen! A háziasszony, a nemzet, melynek oly szép kitalásai vannak! Künn ezalatt durrog a puska, s hangos kurjongatások hallszanak az őszi nap sugáritól fényes völgyben. A multakról beszéltek... Most is kigyűlnek szüretkor a ház barátjai, de kihalt a vidámság az emberek közül; lassan foly a beszéd, s a toasztok — azok elmaradnak... De ha megnehezül a kebelben a visszaemlékezés fáj gondolata, néma köny gördül le, s halk sohaj száll tovább. Hova lett a kurjongatás is?

Itt jön a pásztor. Baltáját hónya alá szoritja s lassan lépdél kis hordójával, melybe bérít töltik. Megnőtt a szakála is. Rég elhangzott a puskaropogás a távol messze kéklő ködében; most nincs fegyver, s a löpor is elfogyott. Az őszi köd a bérceknak ormán oly igen őszhangzik mind czekekkel. A levertség e jelényei között egy zöld koszoru repül az égből. Zöld koszoruja a reménynek; s komoly derű száll az arcra, melyen letelepedett a bánat; a szembe, melynek fénye lankodott; az ajakra, mely csak a szenvedést tolmácsolá.

Esteledik. Haza sietnek a dolgozók, meg rakta mindenik dézsáját, kosarát, s haza ballag. Örömmel megy a szüretre minden ember — a földmives népet értem — mert jóllakhatik szőlővel s vihet is magának télire.

De menjünk vissza a fennebbiekre, s ne legyünk igazságtalanok. Nem mindenkinek telik oly rosszul a szüret, nem mindenki sir könyet a fürt aranyára. Vannak a kik élvezik a jelent: a jövő ki tudja mit hoz számukra? Már itt puska is van, zene is van, tánc is van, jó kedv is van, minden van. Este felé égre szálló röppentyűk viszik magasra az örömet, őszi szellő vízi messzire a mámor harsány kiáltásait. A gond távol van hajlékuktól. Harsány kiáltás, röppentyű, repüljtek! O—q.

H I R F Ű Z É R .

Kolozsvár novb. 28-án.

**Örömmel hozzuk a hírt, hogy termény-tárlatunk a megnyílás küszöbén áll. Biztosan reméljük, hogy minden szép és hasznos iránt fogékony közönségünk élénk látogatással fog

